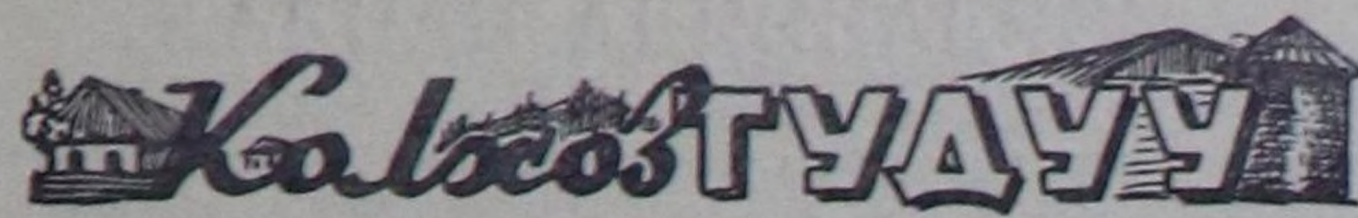

ажалчындардын дөгүзүлгөттөрүнүн Совет-ажалчыларынга өтүү талаалы ажалдап
терн-биле ол дорт-даа, доора-даа, эренгей-чогаатынган карачагытты шын теорията
даа, терек кырында-даа дүгүзүлгөттө белгаш программага үндөзилетинген.

ТУДУГ БРИГАДАСЫНДА

Улут-Хем районунун Киров атыг көдөз ажил-агый артелинин тулук бригадасын бир муң кубометр ыяшты белеткээр турган 1337 кубометрине белеткөөн. Бригада оң 87,2 хууун колхоз төбүлө чаа тулгулар кылып черлерде, пилорама чанында сөөртүп алган.

Тулук ыяшты дамырынга Шагаан-Арыг МТС-тин дуулаачыларын өрткөн чыдарга болаарга өң болган. Ыаш сөөртүрүнө ийи трактор уртучу ажилдап келген, ам арткаа ыяшты база сөөртүп бөр деп турар.

Бо чылын тулугулар 15 чуртталга бажынарын, оң иштинден малчынарга 6 бажынын, 100 ийек, 3 муң хой, 80 бызаа кире калжыларын болган өскө-даа тулгуларын кылган, ажилдага килер. Ам херек кырында 1 муң хойнуң калжы-ын туттунган. Саманын машина-биле

дажыткан, чүс ивектин калжынын кылып турар. Калжылар Сарыг, Мөгө-Бөз олар ам чуртталга бажынары-биле хандыр-тынган.

Бригаданың тускай бөлүү муң-муң туулубун, саманын, 30 тонна чугайны болган 50 кубометр дашты база белет-кээр. Электростанциянын лавомобилин үрөп турары-биле пилорама ажилда-байн турар. Дилер ыяш кончуг хей. Тулугулар пилораманы суг-биле хөдөлдирер кылып ажилдагынын арганын ба-за сүмөлдөп турар. Ону ыңаар ажил-дагынын арганы бар. Октябрь револю-циясынын 40 чыл оюнга чедипширинге ужуражыр дөш бригаданың күжү бо чылын кылып бүтү тулугуларга хуаа-тынган.

А. ДОНГАН.

БАЙЫРЛАЛГА АЛДАР КЫЛДЫР

Чап Дамдин—Баа-Хем районунун Хру-шев атыг колхозунун тулугу. Чап 1953 ажил-агый чылында Эер-Мээс дөң черге ыңаа тулук хуулаа алган. Хар, соок улагып, кыш дүжүп беленде Эер-Мээске төлөлдөп баугулар туткан бир хой калжыны болган хураганнарын назын азын-биле тургузар үш калжаар белем турган. Ол хой калжынын азынне ху-раган азыр тускай черге баа туткан.

Тулугу 1955 чылда дөң-ле Эер-Мээс кыштаанга ийи чуртталга бажына-рын туткан.

Чап колхозтун отчет-сонгулалыг ху-рагына туруп келген, мындыг бедиткен хуулаа алган:

— Бистин колхозчуларга чаагай ажи-дыралды чаалап берген Октябрьнын

социалист Улут революциясынын 40 чыл оюнга чедипширинге ужуражыр дөш Улут-Хем уунда ийи кыштагаларга ийи чуртталга бажынарын болган 400 бажы хой кире бир калжыны төлөлдөп ба-гаар тулук мен. Уе тулугуларга херек ма-териалдарын белеткөп алган, тулугуларын ыяш бетинде доозуп, ажилдага дуузар мен.

Тулугу Чаптын хуулаа алганында бөр шоолуг үе өрткөн-даа болза, ол 30 кубометр тулук материалдарын белеткөп алган. Бажаа тулук ыяшты белеткелге доозуп турар. Тулук ыяш алган чери-нин булуун ол-ла дөраан арылап өртө-дип турар.

Н. ХЕРЕЛ.

ТУДУГЖУЛАРЫН ХУРАЛЫНГА

Чаа-Хөл районунун Ленин атыг кол-хозунун тулугулар хуралында тулугу-ларнын теминин дүрдөдир дугайында айтырыгын чугаалашкан. 1580 кубометр ыяш белеткелген-даа болза, тулук ажи-лы дыка оожум чоруп турарын ол хура-га демдөдөн.

Бүгү-ле тулук ыяшты тулук учас-тарынга дүргөн сөөртүп алып, тулугу-ларнын теминин дүрдөдир, оң шына-рын экижирер дугайында шийтир ху-лаап алдыган. 1957 чылда тулугунун планын күсөдиринче улагып тулук бригадасында ажилдың графиги тургу-туган.

М. МАНЗЫ.

УЛАМ-НА ХӨЙНУ КЫЛЫРЫНГА

Торгалыда «Бүш-ажыдың хооту» колхоз чугаа тулук эвес, ажил-агыйнын өскө-даа адыралынын талзы-биле Улут-Хем районда өңи көргүзгөдир болуп турар. Эрткен чылын тулук планы ажыр хуулетинген, а бо чылын сорулгалары база-ла багай эвес чоруп турар.

Колхозтун тулук бригадасында 32 эки доктаамал ажилдап турар, оларда ав-томашина болган айт база негетинер өскө-даа чугаа чүдөрүн быжылап бер-

ген. Бригадада күш-ажыдың организас-тын өңи, кижиле бүтүрү-ле ажилыг бү-дүртүп, шынары дөш демсезип турар.

Бо чылын тулугуларга шийтир-биле 1100 кубометр ыяш негетинер турган, а херек кырында белеткөн алганы 1800 кубометр ажим турар. Апрельдиг 1-ге чедир бироза-ле ийи квартиралыг 3 чуртталга бажынарын шуут ажилдага килген.

М. САНДАН.

ОБЛАСТЫН МУРНАКЧЫ КИЖИЛЕРИ

Чурукта: область Советинин депу-тады, Улут-Хем районуну Жданов атыг колхозунда медицина пункту-зуну эргелекчи Кыргыс Чалбаа. Фото П. Колостуу.

Бир МТС-тин механизаторларында

Бай-Хаас МТС-тин механизаторларында кизге келген. Септелге механизатор-лар эолчег нормалын ыракта ажыр күсе-дип турганар. Кол септелге доозулган. Ыңаа-даа тарылгага массалыг кирге-же чедир кынап кылып чүдөдөр бар. Сле-сарь Михаил Лузинин ажил-инин МТС-те улуг үнөсө турар. Аңаа кыдыг-лаа нарын слесарь ажилын дагып каарга, ол ону чугаа кончуг өңи шынарыг кү-седип каар. Чамдык хүннерде ол хүнүн тулук оонадзын 160 хуу чедир күсөдип турар.

Шимчедилер септелгесинде дуржа-галыг механизатор Монгуш Сат ыгылап турар. Ол ам дөшөдүг «С—80» деп тракторну хову ажилдарында белеткөөн. Оң-биле калы товар цехинде ажилда-чызы Шадрин бири чери быжыг тутпу-шаан, хүнүн эолчег көргүзүп турар. 150—160 хуу чедирин турар. Дартан М. Сыргын болган оң дуулаачыны И. Стариков оларын ажилын механизаторлар тулугу-биле үнөсөп турарлар.

Механизаторлар:

— Иван Демидовичге өдөгө-биле кы-дыг-даа септелгени дагып болур — ди-жирлер. Шынап-ла ол часык хову ажи-дылга техникаын белеткөп турган, кыныг-даа септелге ажилдарын өңи шы-нарыг кылып, күш-ажылга бедик көргү-зүгү чедип алган.

Бо чылын хову ажилдарын уду-ругузында эолон чаартылгаларын кы-ган. «Кымыл партизан» колхозта тра-ктор болган колхозтун хову бригадаларын каттыштырган, чагыс бригада кылган. Машина-трактор станциянын коллекти-вы Октябрьнын 40 чыл оюнга чедипши-ринге ужуражыр дөш оонашкан кол-хозтарына барып, көдөз ажил-агый продуктуларын бүдүргөсүн улам көвөдөдириниң улуг сорулгалын күсе-дирер.

Л. МИЛОЧКИН.

Большевик партия ол өлүг догмалар-ын хуулааган. Пролетариаттын тил-дегелеринге бүгү-ле чүдөр бистин чуртта бар турган, ыңааган больше-виктер социалист революцияга ула-нышынын быжыг тулук турганар. Ажилын агынын революстуг шимчөш-кенинин үдөсүн айтыргаларын чога-дыкчы ажилдагышаан, Ленин ажил-чо-рудугуна дүргөн болган тоа удуругу-нарын марксизмин теориязынан көрүп турган. «...Марксизм болза дүңгү хүнүн теориязынан сырбактамышаан чорукчу эвес, харын дириг амыралды, боттук чүдүлүп ылаптыг фактыларын ба-рымаалаар ужураг, шак ол каргылдаа чок шыны болууга шийгөдип алары эргөжөк чугаа...» деп Ленин ыңааган. (Чогаалдар, том 24, арын 26).

Бир эвес чогадыкчы марксизмин тулук теоретиги Ленин II Интернациона-лды эргирзөөн теоретиктиг догмаларын ырадып остоваан болза, бир эвес ийи-дөз хөдүлдөсүнүн чаа хойбуларын ол ажилдап болган партияны база ажи-лын агынын социализм дөш демиселдин тодогай перспективасы-биле чөпсө-лөгөн болза, бистин чүртүгүсө социали-ст революциянын тилдеген болдунмас турган ийи.

В. И. Ленинн төөгүтүг Апрель те-зистерин партиянын төөгүтүгө болуун ужу-гулазынын талзы-биле партиянын съезд ышкан шак мынды чери эолон большевик партиянын Чедиг (Апрель) бүтү-россий конференциянын ажилын үдөсүн болган. Оппортунист эге-менттерин дүжүп берикти шугуун сойгалап илтергеш, Апрель конферен-циязы буржуа-демократтик революция-нын социалист революцияга шийлип килер дөш, эрге-чагырганың Советте-ринин холунче шийлирин дөш чедипши-рининг демиселди хандырп шыдаар Ленинн стратегияны болган тактиканы хуулаа алган. Апрель конференциянын шийтирлер-биле чөпсөлөгөн больше-виктер массаларын организастаарыне болган кижиздеринче, меньшевиктерин болган эсерлерин чөпсөлөгөн партия-ларн хоруктааларын тускайлаарыне, Советтерге хой нуруун чаалап алырыне социалист революцияга шийлиринге улагыган аажок улуг ажилы калбар-тыган.

Л. КЛЮЧНИНОВ.

ӨВҮР РАЙОНДА

Активчилерин хүлээлгелери

Өвүр районун херекчилер ийи-ти-ленин активчилер хураам Украин ССР-ин Черассе облазынын херекчиле-рин ийи-ти-ленин кийгырым дөшө-шаан, Октябрьнын социалист Улут ре-волюциянын 40 чыл оюнга адар кыл-дыр күсөдир-биле моон адаанда хүлээ-лгелерин алган.

Бараан саарылгазынын чыл планын ноябрь 7-ниң бетинде 95 хуу, белеткел планын октябрь 1-де күсөдир болган районун ийи чуртталга бажынарын 0,3 хуу калжып алып сорулга алган. Бо чылын планында көрдүнгө тулугуларын хуулаа бетинде ажилдага килген турар. Район төвүгө тулар столоваяны, Торгалыга магазини, ас бүдүргөсүнө складины август 1-де доозар. Чуртталга бажына-рыннын, столоваларын болган магазин-нерин септелгени байырлап бетинде доозар.

Хөй-иити чөмөңгө чөдөрлөдү ажилын улам экижир болган чөмөң-гө ассортментинин көвөдөдиршиан шы-нарын бедидер. Хлеб-булочка болган колбаса бүдүрүп цехти май айда ажилар.

Салыг ажилдагыларын билин бедидер болган өре-самчыгдаларын болдурбас дөш организастыг хөмчөглерин чоруда-рын чедип алып.

Районун дуулаар ажил-агый черин тургузар. Бо чылын 4 гектар черге картофель тарып, 10 хазанын азырап өстүр, 1500 кубометр олар ыяшты ыяш 1-ге чедир хаб белеткээр. 50 тонна ажит

чугайны өртөдип сапар.

Салдыган сорулгаларын амыралга ботландыр дөш хураам районун салыг ажилдагыларын кийгырым хуулаа алган.

Д. ДАЛАЙ-ООЛ.

Суур чаагайжыдылганын дугайында

Чоокта чаа Өвүр районун Хандагайты суур Советинин сессиязы болуп өрткөн. Суур чаагайжыдылганын талзы-биле өрткөн чылда чоруткан ажилын түнө-дөдир болган ол талзы-биле бо чы-лын чорудар ажилдарын дугайында Со-веттин күсөдирин чаа сонгуктаа дар-газы эш Даваажан аңаа илеткеп кылган.

Илеткепге хамаарыштыр санал берген депутаттар болган активчилер кымык үеде суурун куудуларынын багай сеп-тигенден чурттакчыларга ижер сүтүгү чөпсөлөп турганын, суурун ийи арыг-шевериниң улуг чөпсөдөрлөк болуп келгенин илтерди шүгүмчөдө-нөр.

Суурга бо чылын чурттакчыларын ийи күжү-биле урулар салын тулук тургузарын, куудуларга 1000 салын ийи-ти-ленин тарып олутурун, 5 чаа ку-дуктарын кылып, ажилдага килерин болган суурун арыг-шеверин экижир-рининг хөмчөглерин айткан шийтирин сессия хүлээп алган. Шийтирин амы-ралга күсөдиринче депутаттар ажилдап килергенер.

Д. СПИРИН.

Малдың чаш төлүн камгалап ап турар

СЕСЕРЛИГ. (Телефон-биле). Бир-Хем районун «Тилдеге» көдөз ажил-агый артелинин колхозчу хөдөмөңгөри мал ажилында улуг күш болуп, малдын баш санын өстүрүп талзы-биле чугаа-дир ажилдап турар.

Сесерлиге мал фермазынын малчына-рын малдың чаш төлүн менди алып дөш бүтү хөмчөглерин ал, чаа төртүнгөн чаш төдөрүн бүтүн камгалап ап турарлар. Каларчы Өшүк-Саарын калжында 300 баш төртүр хойлар бар, ам 148 хой тө-рөөн, оларын 200 баш хураганнарын менди алдыган. Чакытма төрөөн 168 хойдан 210 хураган алган, оң кадында ам 60 төртүр хойлар бар, оларын хура-ганнарын бүтүн камгалап аларын мал-чын хүлөдөп турар. Өшүк каларчы Бүрүктейинн кадында 400 төртүр өш-

күдөн ам 168 өшүк төрөөн, оларын 236 аңайы эки өртүр турар. Ам 232 төртүр өшүкүлөр бар, олардан 260 баш аңайын өс-түрүп алып дөш социалист чарыштын хүлөдөгөн алган.

Колхозчу хөдөмөңгө чыгыгын Парык-маанын кадында 100 баш төртүр бөдөр бар, ам 18 бө куудунаан, оларын ку-дуннарын менди алдыган. Чыгыгын 100 баш бөдөрүн куудунарын чидирит чө-ка өстүрүп алып сорулга салган.

Октябрьнын социалист Улут револю-циянын 40 чыл оюнга белес кылдыр, колхозтун малдын баш санын өстүр-үрүшкөн ажыр күсөдир дөш колхозчу малчынар социалист чарыштын бедит-тинген хүлөдөгелерин алган ажилдап ту-рар.

С. МАТПА.

Башкылар хүнү

Часык дыштанымга үеинде Туран хо-ройга Бир-Хем районун бүтү башкыла-рынн хуралы болуп өрткөн. Аңаа райо-но эргелекчи Я. Пузевский үшүк у-дунуң түнөдөдир болган моон сонгалар-ы сорулгалар дугайында илеткеп кылган.

Районун школары мурунку улду-нарнын денгелине бөдөргө үшүк ула-дуга багай эвес түнөдөдир болган. Ылаңы-а өөдөдө-кижизилдегил ажил экижөөн. Тураннын № 1, № 2 школарынын, Хадын, Суш баз Билелиг школарынын өөдөдө-кижизилдегил ажилдары эки көргүзгөдир болган.

Тураннын № 1 шкозында Н. Селин, В. Бошкароев, № 2 шкозында Шерст-ков, Шатохина, Хадын шкозында Шу-ль-

гин болган Эртине олар өөреникчилерге быжыг билин бөдөрүн талзы-биле эки ажилдаанын илеткеп болган санал бергенер демдөдөн.

Чоокта чаа Кызылга болуп өрткөн э-лесте школарынын фестивалына Ту-раннын № 1, № 2 ортумак школарында ангыда районун школарынын ки-риштинин хураал чөпсө деп көргөн. Школа бүдүргө бөт-тыныгыр уран-чүдү бөлүмнерин организастап, спорт ажилын күсөдирин хураал айткан.

Хураалын килерикчилеринге эш Руссап «Бүтү дөдөгөй бөдөдөдир дугайында» лекция болжван.

Н. МААДЫ.

Чолаачылар белеткээр курс

ДОСААФ-тын Баа-Хем райому (дарга-зы эш Казанцев) чолаачылар курун ор-ганизастаан. Чоокта чаа курстун түнө-лө шыгалдаан болган. Аңаа 21 киж чө-лаачылар эргенин шымылааган алган. Оларын арында «Октябрь 14 чы-лы» колхозта Мамонов, районун колхоз тулугун килдинин эргелекчи Саха-ров, район төвүнде киж элменгелерин ажилдагычы Житеев, «Ленинч орус» колхозта Нелюбова болган оон-даа өскө-

лер шыгалдаан тергени эки дуулааган-нар.

Ыңаа-даа курстун ажилында улуг чөпсөдөр бары илээр. Баштайгы үеде аңаа 80 киж өөренип эгелөөн турган. Сөлдөгө оларын чүгө 35-жи арткаан. Районун чамдык удурут организаци-ларын, ылаңы ВЛКСМ, СЭП райкомну-рын мынды курсту организастаарын чу-гулазын үнөсөп көрөйүн турган.

С. ТАМБА.

Шеф ажилынын түннели

Чөөн-Хемчик районун Баян-Тала чед-чыл шкозынын башкылар коллектив-нин хуралына районун тулук ажилда-гыларын кийгырым танышкан, «Ок-тябрьнын 30 чылы» колхозка 3 чурттал-га бажынарын шеф аргазы-биле кылын бөдөр хүлөдөгөн. Тулук март 24-те эгел-өөн турган. Үш эвеноларын ажилын школа директору эш Даба-Доржу боду удурут чоруп турган.

Организастыг күш-ажыдың түнөдө-лө үш чуртталга бажынарынн тулук чөпсөдөр бары илээр. Баштайгы үеде аңаа 80 киж өөренип эгелөөн турган. Сөлдөгө оларын чүгө 35-жи арткаан. Районун чамдык удурут организаци-ларын, ылаңы ВЛКСМ, СЭП райкомну-рын мынды курсту организастаарын чу-гулазын үнөсөп көрөйүн турган.

Д. САРЫГЛАР.

Номчукчуларнын биске бинип турары

Чаа-Хөл районун Молотов атыг колхозу бо чылын Шаңчыга 1100 гектар кур чери ажилдага килер, Бир да хову тураланын тулук чо-руда берген. Ийи өрзө ийи чуртталга бажынын туткан болган үш өрзө столоваяны тулук эгелөөн. Маңаа тараа-склади, чунар бажы, шымыл-жып шак туттунар. Тулук ы-жып чөдөр-биле белеткөш хову туралалар дүжүргөн.

С. ДАВАА-САМУУ. Бир-Хем районун «Кызыл таралын» колхозуну кижигу Астафьева 25 чыл иш-тинде ийек саап, бызаа ажаал келген, Билегинин сүт-баран фермазын чаш бызааларын

ажаал турар. Оң ажаала-зында ам 60 чаш бызаалар бар, Оларын өздөсөп кончуг чери ажилдага килер, Бир да хову тураланын тулук чо-руда берген. Ийи өрзө ийи чуртталга бажынын туткан болган үш өрзө столоваяны тулук эгелөөн. Маңаа тараа-склади, чунар бажы, шымыл-жып шак туттунар. Тулук ы-жып чөдөр-биле белеткөш хову туралалар дүжүргөн.

Облпотребсоюз коллек-тивин хөдөмөңгөриин даа-рал кылган чүдөдөрлөдү дөш-гөдөдир чоокта чаа эрттирер. Оң-бөдөн улаагынын, биле чө-ве каастан дараалар, талзы-биле чамдык хөдөмөңгөри уран-шеверин көргөсөнер. Черкааска—200, Назарова—150, Кузнецова—50 рубль-биле, 9 киж хүлөдүл би-жилер-биле шапактаалар. А. СИРОТИНА.

Колхозта чаа электростанция

Чөөн-Хемчик районда Сталин атыг колхоз «ТД-54» маралыг чаа электростанция салын алган. Ол станциянын ту-дуун, ону дерип тургузарын удуучу арга-ныч методу-биле, ол колхозту шефе ал-ган организациалар колдп чоруткан.

Бо чылын март 20-де эгелөөн станция-нын тулуу апрель 5-те доозулган. Бо ажилдага райкүсөмүн болган Чада-ва хоорай Советинин коллективтери үле-герлиг килергенин демдөдөрлөп чугаа.

Болхозта чаа электростанция ажилдап эгелөөн, суурун ылаңынын лампочкаларын чырылтыпкан. Артөл бүдүргөсүнө хөй күш негетинер ажилдарын механизаста-рынга ол улуг ужу-гулаагы болган.

М. ОЧУР.

Буфеттин ажилын экижидер

Тыва областыг херекчилер ийи-ти-ленин баштаар черинин клубунда буфет бар. Ужур болза, ол буфет эки ажилдаар. хоорайнын болган районнарын салыг черлеринге үлөгөр-чижаан көргүрер хү-лөдөгөй турган. Ындыг болза-да, ол бу-фет салдыг өскө черлеринге үлөгери чүгө көргүсөйин турар эвес, харын хө-рөдөкчилерин чөпсө хандырып, багай ажилдап турар.

Буфеттин салдыгы эш Атаманова со-вет салдыгын чүрүмүп үрөп турар, чижэ-важын буфетке чаа барааннар килерге, ол бөдүлүп таныштарына салдылап, а өскө хөдөмөңгөри чөдөрлөп турар. Водканы болган спиртти ол буфетке са-дылаарын бөдөрбас дугайында айткыш-кын бар турбүзө, ол арага аймаан «га-зирова-дыр» (сусунга ижер сүг) деп мегелеп, таныш-көргүс арагыларына салдылап келген.

Салып алымынын хүндүлөп көрбөс, совет салдыгын чүрүмүп үрөп чорутка-рын эш Атаманова мурунда № 1 чайна-га ажилдап турган база болдуруп турган.

Бо буфеттин ажилында чөпсөдөрлөп уууктаарыне улагыган хөмчөглерин алы-ры горпо баштаар черинден негетинин турар.

С. МОНГУШ.

Малдың ажаалдазын экижидер турган

Барын-Хемчик районун «Большевиз» колхозун малдын ажаалдазына чөп-сөдөрлөп демдөдөдир барып болбас. Эрт-кен кыжын соок үеде өң, дөң ыяш-биле калжаалар туттунган болган эки чылыга-тынмаан турган. Боос шөз мал соок, дөң калжааларга турган басыраан, 200 ажит баш шөз мал ара салган.

Болхоз мал чөмөңгөриинн пла-нын күсөдир болган тараа саванын бе-зин ажаал албан. Мал чөмөңгөри. Ма-лчынар молдургаларын, арган малдарын кыжын барын мөстөргө оларалдып турган. Чыгыгын күжү дыка арган, бөдөр-ниң 50 хууу кызыраан. Бызаа калжыны дакпын, баштайгы төрөө 50 ажит инвек-терин бызааларынн калжыны эки дер-тинмөөн. Хаван калжынын септелген кылдымаан, оң ийи соок. Чылыга-тын-нып, дертинип кылдымаан калжааг турган хаван ооларын соокка алыска, оларын иштинде 25 хаван огул өлүп хөдөөн.

Артөл күрүндөдө чөдөп алган, чаңгы-сай хөдөмөңгөри калжааларын мурунда ту-дуп эгелөө-даа, оларын тулуу доозу-лаан. Кыштагаларда малчынар чуртталга бажынарын чөдөрлөп. Мал ажилында чөпсөдөрлөп дарыг чылдыр болган ону келер кыжын каталтавазын утпаа чо-гуур.

С. ЛАСЮРЮН.

Парлатынмаан чагааларнын изи-биле

Эрзин районун «Чаа орус» көдөз ажил-агый артелинин аш-чөмөңгөри салды-нын эргелекчи Ылайын колхозчула-га каржыын, оларын багай өстөр-биле сөлдөп турарын болган колхозтун аш-чөмөңгөри продуктун колхоз баштаар чери-нин чөпсөдөрлөп чөдө уулаа салып-тын, харын бөдү карак ажиттап ажи-лг бөдөр илтерди калжаа көрөспөдөдөдө редакция бижөөн. Ынаады кымырын редакция колхоз баштаар черинге мө-дөдөн.

Делегей Байдалынның дөңсөөсү

КАРА КАЙГАМЧЫК УДУРЛАНЫШКАН ЧОКУНТАР

Н. С. Хрущевтун иштелиниң тейлери болгаш улетирүүнү база туугуну эргеп башкара чорутуу организаастарын улам ийи сайырангайжыдар дугайында айтырыгны бүтү чуртта бүтү улуостун чугаалажы турары даштыкы парлаагы болгаш хөй-ниитиниң улуз кичээлгеин хаара тутуу турар.

Ол саналдарын болгаш ийкейлиги чугаалажы турар кемчелерин чаз чедишкенин бар чыдар болгаш өрөлдөй баштайгы хевирлерин четпестей берген совет социалисттик экономиканын кризис чок бүтү тазалык хөгжүдөлиниң өздөстөниң чыдам чок херекчи кылдыр ак-сепкилди хайгааракчылар болгаш тайылбырлапчылар мичаар көрүп турарлар. Демократтык централизмниң төөгү-биле чайгыш чок хыялтанган экинчи принципке үндөшкөс, бистик экономиканын бургунаар чүткүлдү хөгжүдөлиниң негеделеринге дүшүрүп ол хевирлерин сайырангайжыдар дугайында чугаа чоруп турары ол. Н. С. Хрущевтун иштелиниң тейлериңде тайылбырлапчылар кемчелер «Совет Эвделиниң бүтү делегейге төгүлдүгү ужурудузайы дуржулажының өртинсезин байдып турар» деп чүвени демгелештирер, чоокта чаз «Скыптей» солунуң бижээни болза: «Улус ажыл-агыйын эргелер башкарып эде организаастар тазалык-биле кемчелерин боттандырып Совет Эвделиниң байгамчык улуз күчүзүн улам ийи өстүрерине чедирер. Ол дөргө бүтү социалисттик лагерин болгаш бүтү делегейге тайынык бижылгаарының эрге-ажыктарына таарым турар».

Экономика хөгжүдөлиң чаз үе-чаздыкка шыкчынышканын СССР-де болуп турар чорудулажының ужурудузайы Барын чүте демократтык парлаага онзалар дегенде турар. Социалисттик ажыл-агыйын эргелер башкарып чаз системаны амьдалага боттандырып чорудары, Бельгияны «Драпо руз» деп коммунисттик солунуң сестери-биле айтыр, бүтү-ле өскө чүдүрерин аңгыла, «экономиканы эргелер башкарып мичаар-он-миллион совет хамааттыкынын улам-на улуз херээ болза бээр».

Бистик улус ажыл-агыйымысты чайгыш чок хөгжүдөлиң ийде бээр сорулга-биле Совет Эвделиниң чугаалажы турар кемчелерин буржуа парлаага база мыттапайн барып шыкпас. Ийчазажок, плавный ажыл-агыйын чорударының социалисттик системаның артык күштериниң дугайында шынык чугаалажындан буржуа парлаага көрүп турар болган учурунда чүзүн-базын даап болашкыны барып болгаш нүгүдери кылмып турар. Улетирүү болгаш туугуну улурунун системанын СССР-де эде тургузар деп турары «совет системанын бурун дүжүткү-биле» болгандан дээр аянык чүвени чамдык америк солуннар боттарының номчукчуларына бүтүрелдерин оралдажып турар. Өскө солуннар Совет Эвделиниң «кризистик болушкуну» дугайында хоозун боладарын чүзүчүр турар. Ушкун солуннар Совет Эвделин «ажыл-агыйын капиталисттик арга-биле чорударыңче эеп кирип турар» деп мугалык чүвөлери чугаалажына бешин четкес.

Бистик чүртүвүска коммунизм тургузушкунуң тейлериң улам-на дүгүдөлиң ийде бээр сорулга-биле Совет Эвделиниң чорутуулар деп турар кемчелерин дугайында шынык боттарының номчукчуларына дыналыныпкан АКШ-тын болгаш өскө-даа чамдык чурттарын реалысын парлаагыңче чүгө көрүп турары ол.

Ол айтырыгы харыс бээр төлөөлө, чамдык капиталисттик чурттарда экономиканын амгы байдалын болгаш ажылчы чонварының байдалын тодаргайлап турар чамдык фактыларже кичээлгеин салым көрөзалинер.

АКШ-тын экономиказы нийтизип-биле ам-даа аэзон бедик деңгелде туражок, америк парлаага «чектедишкени» дугайы улам-на ховар чугаалап турар аптаган. Солунуна болгаш журналдар мунгал чүдүдери бижип турар. Улетирүүнү, чижээлээрге, пас-таазы, алгы-кеш,

көдөз ажыл-агый машина тууду чергелетиминг адыраарында кризистик болушкунуң дугайы ол чүдүдере чугаалап турар. «Чангыс черге таптаашкында кире берген» бүдүн-бүдүн районнарын чуртта барын демгелеш турар. «Ажыл-ишчиде ийкейлиниң өдүрүшкүтүнүң чиде берген, кижилериниң хөөнери ажычаз болгаш кылмытанышкынын апарган» деп чоокта чаз «Нью-Йорк пост» солунуң саң-хөө тазалык-биле хайгааракчыны айткан.

АКШ-та экономиктиг буураашкынын чаз демгелештирер дугайын чугаалажып, америк парлаага эртен чылын автомашиналар бүдүрери дык (барык үштүн биринге) кызырганын бирги ээлчеге айттып турар.

АКШ-та чурттага бажынырының тууду кызыртып үгүлдүлөшкөн, металл болжаадырлар станоктарга болгаш өскө-даа машиналарга чыгылар кудулаан, радиоприемниктери, телевизорлары, хеп чур машиналарын болгаш эдгелдең өскө-даа чүдүдери бүдүрүп үндүрери аэвэжээн. АКШ-та шериг чарыкталары база дэтын көвүдөң-даа болза, АКШ-тың улуз монополияларының кичижик ийкейли билин улетирүүнү хамааты адыраарында буураашкынын сөксөдүр шинэ чок болуп турар.

«Ажыл-ишчиде ийкейли буураашкынын демгелери көстүп эеп турар» деп чүвени хулоон көрүшкөн, «Юнайтед Стейтс энд Уорлд рипорт» журнал чоокта чаз болуңуң номчукчуларына мында деп бижээ: «1957 чылда чүдү-даа чүвө болуп чүвө болза, АКШ-ка эн-не аар-берге экономиктиг кризис кыгыткып үнөн чаз 1929 чыл болбас». «Өй-тамында буурап бажынышкыны адыраашкына эвэс-даа бол, чамдык ажыл чоктамышкына чедире бээр» деп ол журнал бүтүрелди турган. Ийчазажок чамдык бүтүрелдер америк ажылчылары болгаш албан-жазакчыларын, оонак фермерлерин болгаш оон туржук ортумах бүдүрүлгө эзерин оон жуктурбайн турар. «Баштайгы санаашкыны» бугаар айтыр, июнь 30-де доостур чыл дургузунда хоозураашкынынын саны 72800 болуп, ол дөргө, 1931—32 кризис чылында болгандан 2750 хөй болуп деп солуннарда бижиткени чүдүдери бүдүрүлгө эзерин онза дүвүрээниң-биле номчуп турарлар.

Ол ооругуларың автору чоокта чаз АКШ-ка чоруп, чонунуң аяны-бүрү кезектериниң төлөөлөкчилери-биле аэза чугаалажып артыгып болган. Ийчазажок чамдык жылгаарың бир тодаргай-ла онзагай байдалы сагышпа кирип келген. Кажан келир үениң дугайында (эн-не чоокку үениң дугайында бешин) чугаа болуп бөөрге демпроуку, почта албан-жазакчымы, такси чолжаачымы, журналист азы бажын кижиз-даа шупту-ла боттарының медегелдериниң мынык тайылбырларын немен турганнар: «Бир эвэс кризис болбас болза, бир эвэс ажылчымын хевээр артырып алыр болузмаз, бир эвэс үндүрүлгө бажың өскө бербес болза» дээс оон-даа мыай ол анымык чүвөлери чугаалап турган. Келир үе дугайында бүтү-ле чугаалап дүвүрээниң болгаш бүтүрел чок чорутуу көрүзүп турган.

Бүдүн америкаанарга угааныныкы кылдык байдалыңа четчир үндөшлөр бажындаалар бар болду ийин. Чижээлээрге, ам Детройтте тускай дамылаткырган чот муң амык амык чоткар, а Мичиган штатта 180 муң амык амык чоткар сзанынып турар. Сөөлү он чылдарың дүгүзүндө муң амык фабрикалары хагынын пас-таазы улетирүүдө ажылчынының саны сөөлү беш чылдың дүгүзүндө бешин 25 хуу кызыртылган. Ажылчынының ажыл тейлериң база дагын аэвэжидир дээр оралдажышкыны-варын база дагын эгелеш фобрика эзериниң ээлчеглиг шавар халдаашкыныга уду америк пас-таазычылар нийтирлер дегендең чорудуу турар.

Экономика кризистик чылдары сзгышка кирип келир байдаларын чуртун хөй-хөй районнарын болгаш көрүп турар. Эртен айда Филадельфияның өргө-чайгыдарлары аэвэс чөвөлөрүн аэжылга аэжылга мергежил чок ажылчылар оларга негетинип турар деп чолжаан. «Конвеншн холла» (муниципалитеттик бажыныкы) келирин күзүн кижилерге санаалар

эглин алырын» Панама болап турар деп ол демгелеш.

Де Ла Гуардиниң медегелин тайылбырлашкан, Панамада «авти-американы» хөөннер айымдык чергези-биле өзүп турар» деп солун бижип турар. Солунуң өстөрдинде алырга, «ийиниң аразында турар» панамчылар бешин «даштыкылар (американын)» панам чериң салбак куржаан чүгүң учурунда контролдаар чүвө» дээриниң дугайында айтырыгы салым турар.

360 коммунистерни полиция тууду хоругдан. Тууду хоругдатырганнарын аэзында компартияның удурутучуларының бирээзи Родольфо Гюальди база бар. Чогаалчы болгаш «Пропостос» деп депшигелгил солунуң үндүрүчү Леолидас Парметтаны база тууду хоругдан.

хүнүнү бүдүрүткө бешин аэза манаашкын дүштөн сонгар доран-на эгелей берген. Манааш кижилер бүтү хүнүң болгаш бүтү хүнүң өттүр өзүп, дараазыңды эргенте чедир барык 5 муң кижиче берген. Муниципалдыг дүжүмет алатым сөөлүдө көстүп келгеш, амгы үеде нийтизип-биле алырга чангыс-даа ажылчыны негетинейн турар деп чугаалаш, мычалзажок «келир үеде херек апарган таварылгада» чамдык ажылчынының ийин алыр болгаш үчүтка тургузар деп шийтирлээр. Чесегеленишкенин эндере бүдүрүп турар болгаш өскө чурттар-биле таарымчалыг экономика хайгааракчыларын хөгжүдөлиңе шийтирлээр турар болуңуң чуртунуң чыгырыктык бөлүктөрүн политиканын аэза бүдүн американын улам-на килептен турар. Цинциати хоорайдан Эрнест Бромлейниң мынык чазыны «Нэнши геральд» солунга бижээ: «1958 саң-хөө чылында санааларыңа бюджет чарыкталарың 72 миллиард доллар көрүп турар, ол дөргө 1938 чылдазыңа бодаарга 10 катан хөй-дүр. Шүүт шериг чарыкталарыңа мында бажың 14 хууун берип турган болза, ам 59-тан аэвэс эвэс хууун берип турар, мычанташ бистик чазазыс кичээлгеин дайынча улам-на мөңнөп турар-дыр». Дайын-биле холбаагы өскө-даа дөвөлөдөр-биле кады шериг чарыкталарың бюджеттиң 80 хууун хаара тутуу турар деп чүвени демгелештирер, чазаның автору федералдыг чазакты тежээп тууларыңа чарыкталарың өздүгүн килептен турар.

АКШ-та шыкаш мындык байдал капиталисттик делегейде чангыс ол эвэс. Чоокта чаз Англияга чарыкталарың бюджет төлөвөлиң парламентке чидип-биле түгүчүзөң. Бюджеттиң ол төлөвөлиң болза, ажылчы чоннарга неменде аэз үргүнни онзал турар болгаш чуртунуң дык өскө экономика хөгжүдөлиң шийтирлээрин хандырбайн турар. Англияның саң министри Торинокрот 1956 чыл Англияга «экономика хөгжүдөлиң» чылы болган деп парламентке мынык чугаалаш. Ол хирезиде Англияда чарыкталарың эң улуз чүдүлү чүгө мунуку хевээр шүүт шериг дөвөлөдөр болуп турган, үлүстүңүң хамааты адыраарының хергелелерин чүгө херекке аэбайн турарың, чүгө бюджет чонунуң калбак кезектерин хергелелерин херекке аэбайн турарың дээриниң дугайында ол тайылбыр бербез. Чаз бюджеттиң бодалын айттырмаан. «Дейли геральд» солунуң бижээни болза: чуртка бирги ээлчегин эргөжөк чугула болуп турар бүдүрүшкүнү көвүдөлиңне бюджет бичин-лаа ийде бербиң турар. Эң-не бай кижилерге дээрден башка бүтү кижилерге бюджеттен көчүч эвэстип берип турар-дыр».

АКШ-та болгаш Англияда база өскө-даа хөй-хөй капиталисттик чурттарда көстүп кээп турар экономика хөгжүдөлиң өздүгүн социалисттик чурттарын экономиказының дүргөн өздүгүнүн фактылары-биле кара-кайгамчык удураанышкык болуп турар. «Эм Хрущевтун иштелиниң тейлериң кичээлгеин номчаан кижиле угаан-болаш совет улетирүү болгаш туугуну улурунун бүтү-ле нарын механизминде белеткенин турар кемчелерин дегем болгаш дилим чоруу хаара туза бээр» деп Чехословакияны «Руде право» солуну бижээ. АКШ-тың болгаш барымы тазалы өскө-даа чурттарын барышкыны турар реалысын парлаагы чотун-на харын оортоон көрүп, ону хулоон көрүп күзөвөйи турар.

И. ЛАПИЦКИЙ.

Польшаның улус ажыл-агыйының чедишкени

ВАРШАВА. (СЭТА). Бо чылдың бирги кварталының улус ажыл-агый планының күтүлгөсүнүн түнөөлөрүнүн дугайында дыналыгын «Трибуна людю» солун парлаан. Социалисттик улетирү аэвэртаз планын 107,1 хуу күтүлгөсүн деп ол дыналыкта айттып турар. Эртен чылдың бо үениңге деңгээр улетирү продукцияны бүдүрүп үндүрери 9,9 хуу өскөн. Хөмүр даш казар, кан, прокат, тизик болгаш оон-даа өскөлөр бүдүрүлгө-биле квартал онзалгазы ажыраагыс. Туугунуң болгаш туугу материалдарының улетирү министрствозу планын 111 хуу күтүлгөсүн. Бо чылдың бирги кварталында 19 муң ажык чаз чурттага өрөөдөрүн ажыгаалда кинрген.

Бараан саарылгазының кемчээли эргелер чылдың бирги кварталыңа деңгээр 24,7 хуу өскөн.

Атомнуг шенелдерге уду демисел Англияда калбарып турар

ЛОНДОН. (СЭТА). Оожум океанда Рокдество ортуукага аэроулу чаз тейишкенин кылыр дээн чазактык планында он талаар дээс демисел Англияда хүн бүтү-биле калбарып турар. Ол демиселге англи хөй-ниитиниң улам чаз-чаз кезектери кирип турар. Дыналыгдан алырга, Манчестерде англи эртемнин, культураның болгаш уран-чүдүлүң өскө ажылдакчыларының бөлү айттынган шенелдерин хоругдары дээс демисел тазалык-биле онза комитет тургускан.

Комитеттиң кезигүнери апрельдиң 12-де ол демиселди акшалаңдары-биле акша-херекти чыгырыңче кыгытыр үндүргөн. «Манчестер геральд» солунуң аркынарында парлап үндүргөн ол кыгытырыга сурагың англи эртемден Бертран Рассел, радио артизи Миллган, чогаалчы Лоуренс Хаусмен, шүлүчү Александр Комфорт болгаш өскөлөр-даа ат салганнар.

Оожум океаның районунга англи термоядролуг чепсептик шенелдерин күш чок болдуларың кады күженишкенин-биле чедип алыр төлөөдө, япон чазак-биле холбаа тургузарын комитеттиң кезигүнери болап турарлар.

Грецияны каражадаан чонунга белек

АФИНЫ. (СЭТА). Совет Эвделиниң Грецияда элчин М. Г. Сергеев апрель 8-те СССР-ниң улустун тапшырың Бүрүе ансамблиниң артистериниң төлөөлөр-биле кады даштыкы херектер министр Аверофага чоразан. Ансамблиң концерттерин чымы алганы 130 муң драхм акша түндүк чекти чоокта чер шимчөөшкенинде каражадаан Фессалияны чонунга бээр-биле министрге даштыкы берген. Каражадап когаран районнарын чонунга аэвэргөн сетилин төлөөлөр илергелээр.

Даштыкы херектер министри Аверо совет артистерге өөрүп четирегиниң илергелээр, оларныкы белек чүгө Фессалияны каражадаан чонунга мынакшымын илерели болуп турар эвэс, харын ийи чурттарың удустарың аэзынга эң-не сырын харылаадырың тургузар күзөлдүн дугайын херечилеп турар дээрин онзалар демгелешкен.

ИОРДАНИЯДА БАЙДАЛ

ХАЛЕБ. (СЭТА). Аммандан дыналыг турары бугаар алырга, Иорданияда иштиник политиктиг байдал дүшкүртүп болуп артышкан турар.

Парлаагың дыналыгдан алырга, апрельдиң 11-де Амманга, Набузска болгаш чуртун өскө-даа аэзон каш хоорайларыңа Набузсиниң чазан дүжүргениңге удуураанышкынын хөй муң кижилер кирижикчил чыскаалдары болгулаан.

Иорданияны политиктиг партияларының политиказын, улап каттыштырар комитетди коалисттик чазак тургузар дугайында негеделиг резолюция хулоон алган. Ол чазак болза, шынык нейтралитеттиң политиказын чорудар, даштыкы шериг дугуражыларынга болгаш ылагың «Эйенхауэриниң доктриназынга» уду демисежир, база Сирия-биле болгаш Египет-биле федералдыг өнөөлө тургузарыңче оралдажып ужурау деп резолюцияда чугаалап турар.

Сирияда алынган меделерин бугаар алырга, Иорданияны иштиник херектеринге холгаарлар болгаш реаксылык күштерге деткимче көргүзүп сорууга-биле прах шериглерин даштыкы-биле иордан ызыгаарже чорудуу турар.

Алжирде колониалдыг дерзиилээшкенин соксадыр

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжирде колониалдыг дерзиилээшкенин болгаш дорамчылашкыны соксадыр дээс, алжир айттыгың тайбын шийтирлер таарымтары дээс демиселди күтүлгөсүнүн аэжылчы чоннарын Францияны саздалар хөй-ниити болгаш проффесиал ортанизациялар кыгытыр турар. Тайбынның национал чөвүлөниң бөрүлө медел чарлаан, мында чугаалап турары болза: «Арияны, полицияны болгаш администрацияны чамдык төлөөлөкчилериниң аэжылга турганы төлөк чок араларың сойлаан илереткени-биле холбааштыр французтар мыттапайн барып шыдажы, чүгө дээр оларныкы мыттаваан чоруу төлөк чок чоруттарың чүдүлгөсүн кылдыр тайылбыраатынганы бөрү ийиң».

Алжирде дерзиилээшкенин болгаш дорамчылашкыныга уду удуураанышкынының национал хүнү бөрү кылдыр айттыганы апрель 12-ге ийкейлиг кирижирче француз хөй-ниитини бөрү кылгырар.

Алжирде чонунуң өргелерин кадыг-дошкун үрөп турар чорутуу болгаш француз өргө-чайгыраларың дүрүм чок үлгүдөлиң белек-лаа бөрүу шаап турар күш-ажылдык бүтү-ниити конфедерацияныкы административтик комиссияны апрель 12-де ийкейлиг үнүшүмнөргө аэжылчы аныгы кыгырар.

Алжирде дорамчылашкыны дерзиилээшкенин уду удуураанышкынының бижиктерин тысып бээр-биле республиканы министрлер чөвүлөниң болгаш президентиниң турар черинче төлөөлөр чорударыңче Парижтиң аэжылчы чоннарын Сена департаментинде күш-ажылдык бүтү-ниити конфедерацияныкы проффесиалдериниң каттыжышкыны кыгырар.

СУД ЗАЛЫНДАН

Самчыгдакчыларын болгаш оң камгалакчызын шийткен

Хертек өтчөй-оң Сандыкыч күрүне хөрөгиниң самчыдап, шийтирп чоразан кижилерин бижээ. Ол, кеземчеден 1953 чылда болган кедерде-биле хосталган, Бай-Тайга районун Сталин атыг колхозунга санагылап эгелеш, оон соонда Бай-Тайга кезең Советтик секретарына аэжылдап кирген болгаш аэза ийи чыл иштинде аэжылдаан. Хөй тургаларың болгаш бот-недерге күрүне дууламчыныкы акшаын боду самчыдап, ол акша-биле уругуң аргаалаар, недерге бээр акша четпейн бажыга, а ону удуруттар акша-ам-биле төлөө турган.

Мындык арга-биле күрүнениң 9000 рубль түнүгү акша херөгиниң ол самчыдаан. Сөөлү үеде самчыдагың ону чажыраарың өскө арганы хергелей берген. Күрүне страхованиениң хөрөгиниң саамгалаткан хамаатылар банды-бир айнынга таварышкан, ол камгалаткан хөрөгиниң өртөн эгиди ап турган ылаа меге документилен ол кылмып турган.

Ады үнөн көдөз Советтик даргазы турган Хүреш-оң самчыгдакчыныкы бөрү үлгүдөлиң билер турган-ла ону камгалат, оң меге документилен бадтыг берип келгени ителгелер илерер.

Самчыгдакчыларын бө кемниг херезон Бай-Тайга районун улус суду шийдип ийиткен. «Күрүнениң болгаш хөй-шынанын ончүтү оорлап самчыгдааннарга кеземче харымсалгазың дугайында» СССР-ниң Дэди Советиниң 1947 чылдың июнь 4-теги Чарымының 4-кү чүдүлү-биле Ө. С. Хертекке кеземчел онзалар, РСФСР-ниң Белемче хоойдуулуң 51 чүдүлү хергелеп, 3 чыл хуусаага оон хосталгазын казып ийиткен. РСФСР-ниң Белемче хоойдуулуң 109 чүдүлү-биле Хүреш-оң кеземчел онзалар, ук хоойдуу 53 чүдүлү бугаар ону 3 чыл хуусаалык шенедеге шийткен.

Редаторнун ораакчызы Т. С. ТАЛАНЧИ.

Наналга бүрүн эргени Панама негеп турар

ЛОНДОН. (СЭТА). Панама канала америк контролуң дугайында Панамамың президентин Де Ла Гуардиниң чугаалажышкынын «Дейли экспресс» солун парлап үндүргөн.

Солунуң дыналыгдан алырга, Панамамың президентиниң мынагы мында деп медегелеш: «Канала бүрүн эргени бист шийтирлэ-биле негеп турар бис; ол айтыры тазалык-биле бис дүжүп беринишкы кылбас бис». «Панама канала болгаш каналык зонамы деп ат-биле сурагыг хевсээрге доду бүрүн эргени болуңа»

Аргентинада компартияга уду дерзиилээшкени

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентлиниң Буэнос-Айрестен дылапканмы бугаар алырга, Аргентинаны Коммунисттик партияныкы 16 жокуларды 14 жокуларда организаацияларынга аргентин полиция апрель 11 болгаш 12 хүннеринде халдаашкынар кылган. Компартияныкы 56 организаацияларын хаган болуңа

360 коммунистерни полиция тууду хоругдан. Тууду хоругдатырганнарын аэзында компартияның удурутучуларының бирээзи Родольфо Гюальди база бар. Чогаалчы болгаш «Пропостос» деп депшигелгил солунуң үндүрүчү Леолидас Парметтаны база тууду хоругдан.

Областың национал шийтеатрына

Апрельдиң 20-де кезең, 21-де хүндүс болгаш кезең

Н. Погодиниң КРЕМЛЬДИН КУРАНТЫЛАРЫ деп шийиниң баштайгы көрүлдөз болуп.

В. И. Ленинниң ролюм артист Л. И. Юхун күсүдөр.

Эгелээри: хүндүс 12 шакта, кезең 8 шакта.

Дирекция.

Кинофильмнер таралырыңкы Тыва областың кинотеатрына

областың кинотеатрына

Моя дочь

МЭЭН УРУУМ

деп уран-чечен кинону тараткан.

Ары чигири надыкшылга чугула

Ары чигири бистериниң аравыстан кым амзап көрөөлүн? Ол дээрге шадан бээр-ле билинчир амдангы болгаш хос-дуулук чөк болуп. Бурунгу гректер ары чигири бойдустан эң үнелик белек кылдыр санап, мынагыш бурганнара олуң чок, чүгө деде олар ары чигириде бар амброзиялары (дэжидер) чил турарлар деп болап чорозоаннар.

Аш-сезиниң хамиктиг составын кижилер тодаргайлап өөрени берген үеден бээр ары чигириңа ол хире бедик үнелигиди бичи-даа хөөргөткениң илерер. Оон иштинде кижилер калдыкшылыга көчүтү чугула алдан алы тус-тус кезектер бар: глюкоза, леулеуза, бес дустары, фосфорлар, кальцийлер, яблоко, вино, арага, лимон, сүт, кислоталар, витаминер, антибиотиктер (пенициллин, стрептомицин, грамидин) болгаш өскө-даа эмиерни кылгырыга хергелетирер органиктик бүдүмелдер) база өскөлөр-даа бар.

Глюкоза (виноград чегери) болгаш леулеуза (чимис чигири) ары чигириңа кол кезектери болуп. Ынчаарга шак ол чигириң чүдүлгө кижилерни организмниң үндүр энергияны хөй кезин аэза тургуздурун турар.

Иенин сүдүдө болгаш иек сүдүдө аэвэс болуп турар бесте чаш уруг ары чигириңден алыр.

Ол бүтү шынарларыңа хараазы-биле ары чигири чүгө чөк кылдыр эвэс, харын дык хөй аарыларга эм кылдыр база хергелетип турар.

Чижээ, оюлганнап (хырымда, узун шөйүндө) аэвэс кижилерни ары чигириңа эмиерге эки түнөөлөдөр берип турар. Москва, Курск, Новосибирск хоорайларың климаттарында (эртем шийчелдед болгаш өрөөлөгөн чорудуу турар эмиерге чегеринде) адыгын меделер ону бадтылап турар. Оюлганнап аэза аралар-биле эмиерде оюлганнап уру аары кижилериниң бирээниң, а ары чигириң биле эмиерде уру аары кижилерниң ийинге хагып экири турарын ренген шийчелдерини шийчидип көргүскөн.

Глюкозаны хөй болуп турар чорун чүркетип шыгын ээниң ары чигириңа эки саздалар чедирине дуузалат турар. Профессор М. В. Голуб бодунуң эмен турганы аары кижилерге ары чигириң хүндө-ле ортума-биле 70 граммнан ийи ай дургузунда берип келген. Оон түнөөлөдө бүтү эмиеркилерниң байдалыны экижил турганын ол эскерип каан.

Москва, Одесса болгаш өскө-даа хоорайларың климаттарында карактарың чамдык аарыларын, гипертониктер (хан бажышкыны улаадыр) аарылар, ээ-боттун, чүркетин хан чүдүрер дамырлары калдыгылар аарылар